

historickými maltami. Po očištění depozitů, biosanaci a zpevnění povrchových vrstev kamene pomocí organokřemičitanů se prováděly lazurní retuše a hydrofobní ochrana.

Součástí prací byla také oprava krovu a střechy kaple sv. Anny, dílčí obnova kamenných prvků oken Velké věže a doplnění sítí proti ptactvu, repase dřevěných výplní oken a dveří a obnova fasád hradních paláců. Dále proběhla revitalizace zahrady na západním parkánu a další drobnější úpravy spojené s návštěvnickým provozem na hradě.

Při této technicky a technologicky poměrně složité akci je třeba ocenit především velmi dobrou spolupráci generálního dodavatele stavby společnosti VPP Group z Velimi, kamenické firmy SATES ČECHY z Telče a technického dozoru investora Ing. Tomáše Jakubala.

První etapa záchrany Hrnčířova mlýna v Českém Meziříčí

Jan Tluchoř

Vodní mlýn čp. 94 v Českém Meziříčí (okres Rychnov nad Kněžnou) byl na jaře roku 2019 prohlášen Ministerstvem kultury České republiky za nemovitou kulturní památku. Mlýn, po posledním mlynářském rodu, který jej vlastnil od roku 1862, zvaný Hrnčířův, ukončil svoji činnost na počátku padesátých let 20. století. Posledním mlynářem byl Oldřich Hrnčíř.

Obr. 1. České Meziříčí, Hrnčířův mlýn, hlavní štítové průčelí před opravou, foto: autor, 2017

↑ Obr. 2. České Meziříčí, Hrnčířův mlýn po opravě štítového průčelí, foto: autor, 2022

← Obr. 3. České Meziříčí, Hrnčířův mlýn, protěza poškozené krokve, foto: autor, 2022

Po roce 2000 mlýn i s přilehlými pozemky od potomků Oldřicha Hrnčíře odkoupila cukrovarnická společnost Tereos TTD, a.s., která v sousedství mlýna provozuje cukrovar. O samotnou budovu mlýna však nejevila zájem. V roce 2011 nevyšla ani snaha tehdejšího starosty Českého Meziříčí o zřízení muzea ve spolupráci s cukrovarem. Cukrovar věnoval veškeré finance na opravu historického cukrovaru v Dobrovicích.

Mlýn dlouhodobě bez využití a základní pravidelně prováděné údržby rychle chátrá a postupně je odsouzen k zániku. V roce 2016 bylo dokonce zahájeno stavební řízení o jeho odstranění. S demolicí vyjádřilo souhlas i místní zastupitelstvo. V rámci řízení je však pořízeno podrobné zaměření objektu mlýna.

O záchranu mlýna se ještě pokouší místní občan pan Vlastimil Šimek, který opakovaně upozorňuje zástupce firmy Tereos a zástupce obce, že se jedná o velmi hodnotný objekt, který by měl být zachován.

Jako poslední možnost záchrany nakonec v roce 2017 podává Společnost ochránců památek ve východních Čechách, již je Vlastimil Šimek členem, návrh na Ministerstvo

kultury ČR na prohlášení mlýna za kulturní památku. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Josefově, vydává doporučující stanovisko a zpracovává podrobný návrh s popisem památkových hodnot a technologického vybavení (první průzkum mlýna proběhl již v roce 2011). Jedná se o autenticky dochovanou, velmi hodnotnou vodotechnickou památku z poloviny 18. století. Na prvním místě je třeba zmínit výborně a téměř kompletně dochované technologické vybavení uměleckého složení z konce 19. a počátku 20. století, vyráběné již průmyslově a umožňující důkladnější přípravu zrna před mletím a lepší třídění meliva. Starší typ technologie, tzv. české složení, které zde bylo nepochybně osazeno dříve, dokládá mlýnská hranice se zdobnou profilací. Mlýn má také vysokou urbanistickou a architektonickou hodnotu podpořenou klasicistním vstupním pískovcovým portálem a bedněnou pavlačí se sluncovým motivem z počátku 20. století. Je významným dokladem stavebněhistorického vývoje obce a technologického vývoje mlynářství.

Bez podrobnějšího průzkumu lze dosavadní stavebněhistorický vývoj shrnout následujícím způsobem. Přízemí vyzdžené z opukového lomového zdiva bude pravděpodobně pocházet z poloviny 18. století. Této době odpovídá i provedení valené klenby s pětibokými výsečemi v obytné části mlýna. Uvedenou stavební akci lze vztáhnout k písemné zmínce o obnově mlýna v roce 1740 za mlynáře Františka Matyáše. Nelze však úplně vyloučit variantu, že mlýn nebyl obnoven kompletně, ale že z předchozí stavby mohla nějaká část objektu zůstat zachována. Z poloviny 18. století pochází zřejmě i mlýnská hranice, která je pozůstatkem původního českého mlýnského složení. Mlýn byl patrně již od poloviny 18. století koncipován jako patrový, neboť dle písemných pramenů měl tři mlýnská kola, z nichž jedno sahalo až do patra. Další stavební změny proběhly určitě v souvislosti se změnou mlýnské technologie z českého složení na umělecké v sedmdesátých letech 19. století. Dochovaná technologie pochází z konce 19. a počátku 20. století. Konstrukce střechy s již vaznicovým krovem odpovídá přelomu 19. a 20. století. Ve stejné době byl v souvislosti s instalací Francisovy turbíny přistavěn turbínový přístavek, ten nahradil krytou lednici dřevěné konstrukce s vantroky, patrně na mapě stabilního katastru ze čtyřicátých let 19. století.

V roce 2017 společnost Tereos přichází s velkorysým návrhem – nabízí mlýn Společnosti ochránců památek ve východních Čechách za symbolickou 1 korunu. Ta tuto nabídku a současně výzvu přijímá. Tereos na obnovu mlýna finančně přispívá.

O dva roky později se mlýn stává kulturní památkou a obnova může začít. Mlýn navštěvuje statik a shledává, že základní stavebnětechnický stav mlýna není oproti prvotním předpokladům vůbec špatný.

Samotná rekonstrukce mlýna, plánovaná do několika etap, je zahájena v roce 2020. Nejprve bylo provedeno statické zajištění přední štítové stěny včetně obnovy fasády s jednoduchou plastickou výzdobou a oken. Kamenná štítová stěna s četnými trhlinami byla stažena ocelovými táhly. Poškozená vnější okna byla nahrazena kopiemi, vnitřní byla zachována. Okna na základě provedeného průzkumu dostala původní zelenou barvu. Velké okenní otvory ve štítě byly respektovány jako doklad stavebního vývoje, kdy v souvislosti se změnou technologie bylo potřeba větší prosvětlení podkrovního prostoru. Nevhodné a novodobé výplně byly analogicky nahrazeny desetitubulkovými dle oken v zadním štítě. Příliš těžká vyzdívka nad přesahem stropního trámu byla nahrazena odlehčeným omítaným pórobetonovým zdivem.

V následujícím roce se započalo s obnovou nejkritičtější části konstrukce střechy na severovýchodní straně. Poškozené dřevěné prvky byly obnoveny tradičním tesařským způsobem pomocí protéz a výměn. Zejména se jednalo o stropní trámy, pozednici a krokve. Spoje jsou nově provedeny zčásti celodřevěné a zčásti pomocí ocelových svorníků. Dále bylo vyměněno laťování a položena nová pálená krytina z bobrovek.

Zatím se jedná o dílčí, avšak staticky nezbytné opravy. V roce 2022 se snad povede dokončit obnovu konstrukce celé střechy. Po obnově bude ve mlýně zřízena expozice mlynářství a expozice věnovaná historii Českého Meziříčí a také osobnosti významného místního rodáka, královéhradeckého biskupa Karla Otčenáška. Mlýn je již dnes otevřen širší veřejnosti při příležitostných akcích.